

QR-kod
maqolaning DOI
sahifasini
ochadi

IQTIBOS UCHUN

Tajibaeva Sarbinaz Tlegenovna.
Texnikum talabalarini mehnatsevarlikka
tarbiyalashning pedagogik
texnologiyalarini takomillashtirish //
«O'zbekiston olimi ayollarining
mamlakat taraqqiyotiga qo'shayotgan
hissasi» mavzusidagi xalqaro ilmiy-
amaliy konferensiya materiallari
(Nukus, 2026-yil 9–10-oktyabr). –
Nukus, 2026. – B. 1276–1280. – DOI:
[https://doi.org/10.66073/ReFocus-
Conf/0910263](https://doi.org/10.66073/ReFocus-Conf/0910263)

TEXNIKUM TALABALARINI MEHNATSEVARLIKKA TARBIYALASHNING PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH

Tajibaeva Sarbinaz Tlegenovna

*Nukus raqamli texnologiyalar texnikumi
O'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosari
sarbinaztazibaeva9@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqolada texnikum talabalarini mehnatsevarlik ruhida tarbiyalashning pedagogik mazmuni, metodlari va zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida takomillashtirish imkoniyatlari yoritilgan. Texnikum ta'limida nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtayi nazardan, talabalarda mehnatga ijobiy munosabat, kasbiy mas'uliyat, intizom, tashabbuskorlik, mustaqillik va kasbiga sadoqat kabi sifatlarni rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Maqolada amaliy mashg'ulotlar, loyiha metodi, muammoli ta'lim, kasbiy vaziyatlar, jamoaviy faoliyat, mentorlik va interfaol metodlardan foydalanish orqali mehnatsevarlik sifatlarini shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, ta'lim beruvchi va ishlab chiqarish ta'limi ustasi hamkorligini kuchaytirish, ta'lim jarayonini real kasbiy faoliyat bilan uyg'unlashtirish hamda talabalarni rag'batlantirish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: texnikum, talaba, mehnatsevarlik, kasbiy tarbiya, pedagogik texnologiya, amaliy ta'lim, kasbiy kompetensiya, mehnat madaniyati, mas'uliyat, intizom, interfaol metodlar, loyiha metodi.

Kirish

Bugungi kunda professional ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri mehnat bozori talablariga javob beradigan, kasbiy bilim va ko'nikmalarga ega, mustaqil fikrlaydigan hamda o'z kasbiga mas'uliyat bilan yondashadigan mutaxassislarini tayyorlashdan iborat. Texnikumlarda tahsil olayotgan yoshlarning kelajakdagi kasbiy faoliyati nafaqat nazariy bilimlarga, balki amaliy tayyorgarlik, mehnat madaniyati va kasbiy mas'uliyat kabi sifatlarning shakllanganlik darajasiga ham bog'liq. Mehnatsevarlik insonning mehnat jarayoniga ongli va ijobiy munosabatini ifodalovchi muhim axloqiy fazilatlaridan biridir. Mehnatsevar shaxs o'z oldiga qo'yilgan vazifani mas'uliyat bilan bajaradi, qiyinchiliklardan qo'rqmaydi, bilim va ko'nikmalarini muntazam ravishda rivojlantirishga intiladi. Texnikum talabalarida bunday sifatlarni shakllantirish kelajakdagi kasbiy faoliyatning samaradorligi uchun muhim shartlardan biridir.

Professional ta'limning o'ziga xos jihati shundan iboratki, unda ta'lim jarayoni nazariya va amaliyotning uzviy birligi asosida tashkil etiladi. Talaba o'z kasbiga oid bilimlarni egallash bilan birga, turli amaliy topshiriqlarni bajarish, jihozlardan foydalanish, texnologik jarayonlarda ishtirok etish va kasbiy vaziyatlarni hal qilish orqali mehnat faoliyatiga tayyorlanadi. Shu sababli

«O'zbekiston olimi ayollarining
mamlakat taraqqiyotiga
qo'shayotgan hissasi»

XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA
NUKUS, 9–10-OKTYABR 2026

texnikumlarda mehnatsevarlikni tarbiyalashni bevosita kasbiy ta'lim jarayoni bilan bog'lash maqsadga muvofiq.

Texnikum talabalarida mehnatsevarlikni shakllantirish murakkab va uzluksiz pedagogik jarayon hisoblanadi. Bu jarayonda talabaning shaxsiy qiziqishi, kasb tanlash motivlari, oilaviy tarbiya, ta'lim muhitining xususiyatlari va pedagogning shaxsiy namunasi muhim o'rin tutadi. Mehnatsevarlikni faqat nasihat yoki nazariy tushuntirish orqali shakllantirib bo'lmaydi. Talaba mehnatning natijasini amaliy faoliyat orqali his qilishi, o'z faoliyatining foydali ekanligini anglashi va muayyan vazifani mustaqil bajarish tajribasiga ega bo'lishi zarur. Texnikum ta'limida mehnatsevarlikni tarbiyalashning eng muhim vositalaridan biri amaliy mashg'ulotlardir. Amaliy mashg'ulot davomida talaba o'z kasbiga oid topshiriqlarni bajaradi, texnik vositalardan foydalanadi, xavfsizlik qoidalariga rioya qiladi va bajarilgan ish natijasini tahlil qiladi. Bunday jarayonlarda talabada aniqlik, tartiblilik, sabr-toqat, mas'uliyat va mehnat natijasiga javobgarlik kabi sifatlar shakllanadi.

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishda topshiriqlarni oddiydan murakkabga qarab bosqichma-bosqich murakkablashtirish samarali hisoblanadi. Dastlab talaba o'qituvchi yoki ishlab chiqarish ta'limi ustasi ko'rsatmasi asosida ish bajarsa, keyinchalik mustaqil ravishda topshiriqni rejalashtirish va bajarishga o'tadi. Bunday yondashuv talabaning mustaqilligi va o'z kuchiga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Mehnatsevarlikni tarbiyalashda loyiha metodidan foydalanish ham muhim imkoniyatlarga ega. Talabalarga muayyan kasbiy muammoni mustaqil yoki kichik guruh tarkibida hal qilish topshirig'i beriladi. Loyiha jarayonida ular ma'lumot izlaydi, vazifalarni taqsimlaydi, ish rejasini tuzadi, amaliy faoliyatni amalga oshiradi va yakuniy natijani taqdim etadi. Bu jarayon talabalarda mehnatni rejalashtirish, vaqtni to'g'ri taqsimlash, jamoada ishlash va natija uchun mas'uliyatni his qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Materiallar va uslublar

Muammoli ta'lim texnologiyasi ham mehnatsevarlikni shakllantirishda samarali vosita bo'lishi mumkin. O'qituvchi talabaga tayyor yechimni bermasdan, kasbiy faoliyatga oid muammoli vaziyatni taqdim etadi. Talaba mavjud bilimlari asosida muammoni tahlil qiladi, turli yechimlarni izlaydi va eng maqbul variantni tanlaydi. Bunday faoliyat talabaning fikrlash faolligini oshirishi bilan birga, qiyinchilikni yengib o'tishga bo'lgan intilishini ham rivojlantiradi.

Texnikumlarda mehnatsevarlikni tarbiyalashda kasbiy vaziyatlardan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Masalan, talabalarga kelajakdagi kasbida uchrashi mumkin bo'lgan real ish vazifalari yoki muammolar taqdim etiladi. Ular vaziyatni tahlil qilib, tegishli qaror qabul qiladilar. Bunday mashg'ulotlar talabaning kasbiy faoliyatga bo'lgan qiziqishini oshiradi va mehnat jarayonida mas'uliyatli bo'lish zarurligini anglashiga yordam beradi.

Jamoaviy faoliyat ham mehnatsevarlikni tarbiyalashning samarali shakllaridan biridir. Guruh bo'lib bajariladigan topshiriqlarda har bir talaba umumiy natijaga o'z hissasini qo'shadi. Bunda talaba o'z vazifasini vaqtida va sifatli

bajarmasa, butun guruh faoliyatiga ta'sir qilishi mumkinligini anglaydi. Natijada mas'uliyat, hamkorlik va o'zaro yordam kabi sifatlar shakllanadi.

Mehnatsevarlikni tarbiyalashda pedagogning shaxsiy namunasi ham katta ahamiyatga ega. O'qituvchi yoki ishlab chiqarish ta'limi ustasi o'z faoliyatida intizom, mas'uliyat, halollik va mehnatga hurmatni namoyon etsa, talabalar undan ijobiy namuna oladilar. Pedagogning talabaga nisbatan adolatli munosabati, berilgan va'dasiga amal qilishi, ishni sifatli bajarishi va o'z kasbiga bo'lgan munosabati tarbiyaviy ta'sirning kuchli vositasidir.

Talabalarda mehnatsevarlikni shakllantirishda rag'batlantirish tizimidan oqilona foydalanish ham muhimdir. Rag'bat faqat yuqori baho bilan cheklanmasligi kerak. Talabaning topshiriqni sifatli bajargani, tashabbus ko'rsatgani, qiyinchilikni mustaqil yengib o'tgani yoki jamoaga yordam bergani ham e'tirof etilishi mumkin. Bunday yondashuv talabaning o'z faoliyatiga ijobiy munosabatini kuchaytiradi.

Biroq mehnatsevarlikni tarbiyalash jarayonida faqat tashqi rag'batga tayanish maqsadga muvofiq emas. Asosiy maqsad talabaning ichki motivatsiyasini shakllantirishdan iborat bo'lishi lozim. Talaba bajarayotgan ishining kelajakdagi kasbiy faoliyati uchun ahamiyatini tushunishi, mehnat natijasidan qoniqish hosil qilishi va o'z kasbiy rivojlanishiga intilishi muhimdir.

Natijalar

Texnikumlarda ta'lim jarayonini ishlab chiqarish korxonalari va tashkilotlar bilan hamkorlikda tashkil etish ham mehnatsevarlik tarbiyasining samaradorligini oshiradi. Ishlab chiqarish amaliyoti davomida talaba real mehnat muhiti bilan tanishadi, ish tartibiga rioya qilishni, jamoa bilan hamkorlik qilishni va topshiriqlarni belgilangan muddatda bajarishni o'rganadi. Real ish muhitida orttirilgan tajriba talabaning kasbga bo'lgan munosabatini yanada mustahkamlaydi.

Mentorlik tizimidan foydalanish ham ijobiy natija berishi mumkin. Tajribali mutaxassis yoki ishlab chiqarish ta'limi ustasi talabaga kasbiy faoliyat jarayonida yo'l-yo'riq ko'rsatib, uning xatolarini tahlil qilishga va o'z faoliyatini takomillashtirishga yordam beradi. Mentorning amaliy tajribasi talabaning kasbiy dunyoqarashini kengaytiradi.

Mehnatsevarlikni tarbiyalash jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni uyg'unlashtirish muhimdir. Interfaol metodlar, loyiha ishlari, muammoli ta'lim, keys-stadi, kasbiy vaziyatlar, jamoaviy topshiriqlar va amaliy mashg'ulotlarni birgalikda qo'llash talabaning faol ishtirokini ta'minlaydi. Bunda metod tanlashda fan mazmuni, kasb xususiyati va talabalarning tayyorgarlik darajasi hisobga olinishi kerak.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish ham mehnat tarbiyasining zamonaviy shakllarini rivojlantirish imkonini beradi. Elektron topshiriqlar, virtual laboratoriyalar, kasbiy simulyatsiyalar va raqamli loyiha platformalari orqali talabalar mustaqil ishlash, ma'lumot izlash va o'z faoliyatini rejalashtirish ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin. Bunday vositalar an'anaviy amaliy mashg'ulotlarni to'ldiruvchi vosita sifatida qo'llanilganda yanada samarali bo'ladi.

Texnikum talabalarida mehnatsevarlikni shakllantirishda individual yondashuvga ham e'tibor berish zarur. Talabalarning qiziqishi, qobiliyati, kasbiy

tayyorgarligi va o'zlashtirish darajasi turlicha bo'lishi mumkin. Shuning uchun ularga bir xil topshiriq berish bilan cheklanmasdan, individual imkoniyatlariga mos vazifalar ishlab chiqish maqsadga muvofiq. Bu har bir talabaning o'z kuchini sinab ko'rishi va muvaffaqiyatga erishishiga imkon beradi.

Mehnatsevarlikni baholashda ham faqat yakuniy natijaga emas, balki faoliyat jarayoniga e'tibor qaratish lozim. Talabaning topshiriqqa munosabati, ishni rejalashtirishi, vaqtga rioya qilishi, xavfsizlik qoidalariga amal qilishi, xatolarini tuzatishga intilishi va jamoada ishlash qobiliyati ham baholash mezonlariga kiritilishi mumkin. Bunday kompleks baholash mehnat madaniyatining turli tarkibiy qismlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shu asosda texnikum talabalarini mehnatsevarlikka tarbiyalashning takomillashtirilgan modelida bir nechta muhim yo'nalishlarni ajratish mumkin. Birinchidan, mehnatga ijobiy munosabatni shakllantirish; ikkinchidan, amaliy va kasbiy faoliyatga muntazam jalb etish; uchinchidan, mustaqil va jamoaviy ish ko'nikmalarini rivojlantirish; to'rtinchidan, kasbiy motivatsiyani kuchaytirish; beshinchidan, talabaning mehnat natijasini tahlil qilish va o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantirish. Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish ham maqsadga muvofiq. Oilada mehnatga hurmat, mas'uliyat va mustaqillikni qo'llab-quvvatlash texnikumdagi tarbiyaviy ishlarning samaradorligini oshiradi. Oila va ta'lim muassasasining tarbiyaviy talablari o'zaro uyg'un bo'lsa, talabada mehnatga ijobiy munosabatni shakllantirish jarayoni izchil kechadi.

Xulosa va tavsiyalar

Xulosa qilib aytganda, texnikum talabalarini mehnatsevarlikka tarbiyalash professional ta'limning muhim vazifalaridan biridir. Mehnatsevarlik kelajakdagi mutaxassisning kasbiy kompetensiyasi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, unda mas'uliyat, intizom, tashabbuskorlik, mustaqillik, sabr-toqat va kasbiga sadoqat kabi sifatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Mehnatsevarlikni tarbiyalashda amaliy mashg'ulotlar, ishlab chiqarish amaliyoti, loyiha metodi, muammoli ta'lim, kasbiy vaziyatlar, guruhli topshiriqlar va mentorlik kabi pedagogik texnologiyalardan foydalanish samarali hisoblanadi. Mazkur metodlar talabaning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirib, uni real kasbiy faoliyatga tayyorlash imkonini beradi.

Pedagogik jarayonni takomillashtirish uchun o'qituvchi va ishlab chiqarish ta'limi ustasining hamkorligini kuchaytirish, ta'lim mazmunini real mehnat faoliyati bilan bog'lash, talabalarni mustaqil va jamoaviy faoliyatga jalb etish hamda ularning mehnat natijalarini muntazam baholab borish zarur. Shuningdek, talabalarning ichki kasbiy motivatsiyasini shakllantirishga alohida e'tibor qaratish lozim. Talaba o'z kasbining jamiyat uchun ahamiyatini anglagan, mehnat natijasini qadrlagan va o'z ustida ishlashga intilgan taqdiridagina mehnatsevarlik barqaror shaxsiy sifatga aylanishi mumkin. Demak, texnikumlarda mehnatsevarlik tarbiyasini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki kelajakda o'z kasbiga mas'uliyat bilan yondashadigan, mustaqil va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2006. – 160 b.
2. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006. – 260 b.
3. Mavlonova R., To'rayeva O., Holiqberdiyev K. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2008. – 496 b.
4. Hasanboyev J., To'raqulov X.A., Haydarov M., Hasanboyeva O. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2011. – 456 b.
5. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2008. – 180 b.
6. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004. – 104 b.
7. O'zbekiston Respublikasi. Ta'lim to'g'risida: O'zbekiston Respublikasining Qonuni. – Toshkent: O'zbekiston, 2020.